

ליקוטי זפסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"התקף היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלוייער שליט"א

236

פירות שביעית א' [שמיטה ב'] | פרשת כי תצא תשפ"א

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

הקדמה להלכות שביעית

כי קרבה שנת השבע

- א. הננו עומדים בימים פרוס ראש השנה תשפ"ב וקרבה שנת השבע ובשמחה גדולה ובכליון ועינים אנו מחכים וממתנים עד שיבוא אלינו הזדמנות לקיים מצוה השמיטה בכל פרטיה ודקדוקיה ולהרגיש עוד קרבת אלקים של שבת שבתון לא רק ביום השבת אלא כל השנה.
- ב. אלא כדי לשמור את שנת השמיטה כראוי צריך כל אחד לדעת וללמוד ההלכות הבסיסיות כדי לדעת האסור והמותר וכך גם אפשר לחיות את השמיטה כראוי ולא ירגיש מאוים ממצוה נדירה וקדושה זו, וגם הוא מעין מה שתקן משה רבינו לישראל שיהיו קוראים הלכות חג בחג, כן הוא מן הראוי ללמוד בשנה השביעית את כל הדינים השייכים אליה כדי לדעת לשמרה כראוי (כפי אהרן ח"ב, הל' שביעית סי' י"א).
- ג. בני חו"ל. מצות שמיטה נוהג רק בארץ ישראל ולא בחו"ל, מ"מ יש הרבה הלכות שנוגעים גם לבני חו"ל כגון הרבה פעמים פירות שיש בהם קדושת שביעית מגיעות לחו"ל וצריכים לדעת איך להתנהג עממן, אמנם גם בלימוד הלכות אלו מקיימים עכ"פ מצות ת"ת וידיעת התורה.
- ד. מעורר הגאולה. חז"ל גילו לנו שבועון השמטת שמיטין ויובלות שלא שמרו שמיטה כראוי, גלות בא לעולם (גמ' שבת דף ל"ג ע"א), ולכן לעומתו, ע"י לימוד הלכות אלו אנו מעוררים תשוקה לימים העתידיים שישבור עול הגויים מעל צוארנו ובמהרה יולכנו קוממיות לארצינו לשמור ולעשות ולקיים את כל מצות ה' באהבה.
- ה. ולכן בעזרה ש"ת במשך השנה הבעל"ט נייחד כמה גליונות לבאר את כמה כללי הלכות שביעית בלשון צח וברור השווה לכל נפש כמיטב יכולתנו, בפרט בדינים השכיחים, ובתפילה שתהיה לתועלת הרבים בלי שום מכשול.
- ו. בגליון הנוכחי כהקדמה לדיני שביעית נביא כמה יסודות ומושגים בדיני שמיטה ובקדושת פירות שביעית, ובגליונות הבאות אחריו בעזרה ש"ת נבאר יותר בפרטיות.

מצוות השמיטה

מצוות עשה

- ז. מצות שמיטה משולבת מכמה מצוות ואיסורים, ובתורה ישנם שתי מצוות עשה וארבע מצוות לא תעשה.
- ח. הפקרה. נצטוונו להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה השביעית ויזכה בפירותיה כל הרוצה לזכות, שנאמר (פ' משפטים כ"ג י"א) "והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך" (ספר החינוך מצוה פ"ד).
- ט. השבתה. נצטוונו לשבות מעבודת האדמה, שנאמר (כי תשא ל"ד כ"א) "בחריש ובקציר תשבות", וכן כתיב, (פ' בהר כ"ה ה') "שנת שבתון יהיה לארץ", וכן כתיב (שם ב') "ושבתה הארץ שבת לה" (ספר החינוך מצוה ק"ב).
- י. איסור עבודת האדמה. נצטוונו שלא לעבוד עבודת הארץ בשנת השמיטה, שנאמר (פ' בהר כ"ה, ד') "ובשנה השביעית וכו' שדך לא תזרע" (חינוך מצוה שכ"ו), אמנם ישנם עבודות האסורות מן התורה וישנם האסורות מדרבנן.

- יא. איסור עבודת האילנות. גם נצטוונו שלא לעבוד באילנות, שנאמר (שם) "וזכרמך לא תזמור" (חינוך מצוה שכ"ז).
- יב. איסור קצירה. וכן נצטוונו שלא לקצור ספיחים, דהיינו מה שהארץ מצמיח מאליה בשנה השביעית, שאסור לקצור אותם כדרך שאנו קוצרים את התבואה בשנה רגילה, אלא בשינוי, דהיינו דרך הפקר, שנאמר (שם ה') "את ספיח קצירך לא תקצור" (חינוך מצוה שכ"ח).
- יג. איסור לקיטת פירות. גם נצטוונו שלא לאסוף פירות האילן כדרך שאוספים אותם בשנה רגילה אלא בשינוי כדי להראות שהכל הפקר בשנה זו, שנאמר (שם) "וזאת ענבי נזירך לא תבצור" (חינוך מצוה שכ"ט).

כמה יסודות בקדושת פירות שביעית

קדושת שביעית בפירות

- יד. בפירות שביעית חל עליהם קדושה שנגרם מזה שיש על הפירות דינים איך להתנהג עמם וכמה איסורים, ונפרט כאן הדינים השייכים לפירות שביעית שהם הגורמים שיחול עליהם קדושת שביעית.
- טו. איסור נעילת השדה. אסור לבעלים לנעול את שדהו בזמן שיש בהם פירות והם הפקר לכל.
- טז. איסור להפסידם. אסור להפסיד פירות שיש בהם קדושת שביעית, כמו שדרשו חז"ל, "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" ולא להפסד.
- יז. איסור סחורה. אסור לעשות סחורה בפירות שביעית, כמו שדרשו חז"ל (רש"י קידושין דף כ' ע"א) "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" ולא לסחורה.
- יח. תופסים דמיהם. אם מוכר פירות שביעית, המעות שמקבל המוכר נתפסים בקדושת שביעית, וכל אוכל שיקנה עם המעות צריך לאכלם גם בקדושת שביעית (רמב"ם פ"ו ה"ו).
- יט. חיוב ביעור. פירות שיש בהם קדושת שביעית חייב לבערם בזמן הביעור, ואם לא ביערם בזמן נאסרים.
- כ. שמור ונעבד. אם נעל אדם את שדהו כדי לשמור על פירותיו, לדעת כמה פוסקים (ר"ת תוס' ר"ה דף ט' ע"א, סוכה דף ל"ט ע"ב) הפירות נאסרים באכילה, וכן אם נעבד במלאכות אסורות בשדה, לדעת כמה פוסקים הפירות נאסרים (ערוך, ערך עזק, הובא בתוס' מנחות דף פ"ד ע"א).

זמן שחל קדושה על פירות וירקות

פירות האילן

- כא. לא כל גידולי הארץ שווים לגבי מתי חל עליהם קדושת שביעית, ויש קבוצות שונות לגבי דין זה וכיבואר.
- כב. חנטה קודם שביעית. פירות האילן הולכים אחר החנטה [ripening / beginning of fruit] שהוא זמן נפילת הפרח שאז מתחיל גידול הפרי (תוס' ר"ה דף י"ב ע"ב) או זמן שהגיעו לשליש גידולם (רמב"ם פ"ד הל"ט), ולכן פירות האילן שחנטתם היתה בשישית, קודם ר"ה (חזו"א סי' ז' סק"ג), אף שנקטפו בתחילת שביעית אין עליהם קדושת שביעית ולכן אין עליהם כלום מהדינים הנ"ל (אות ט"ו ואילך).
- כג. חנטה בשביעית. ואם חנטתם היתה בשביעית דהיינו אחר ר"ה, חל עליהם קדושת שביעית, ואף שנקטפים בשנה שמינית אחרי השמיטה, כל שעכ"פ חנטתם היתה בשביעית חל עליהם קדושת שביעית.

פירות האילן המצויים

כד. לכן פירות האילן המצויים בשווקים בחודשים הראשונים של שנת השמיטה, הם מחנטת שישיית ואין בהם דיני שביעית כלל, ואפשר לקנותם, לאכלם ולזרוקם כרגיל.

כה. **פירות הקיץ**. פירות הקיץ כגון ססק, משמש ואפרסק [peach, apricot] שעונת שיווקם מתחילה בסביבות חודש אדר, חנטתם הם שביעית ולכן אז חלין עליהם דיני שביעית, וכך דינם עד חודש אדר של שנת השמינית שאז מתחילה שיווק הפירות שחנטתם תהיה בשמינית.

כו. **פירות הדר [citrus fruit]**. גם פירות הדר כגון תפוזים, קלמנטינה, פומלה וכדומה הולכים בתר חנטה כשאר פירות האילן (חז"א סי' כ"א סקט"ז) ולכן פירות הדר הנלקטים והנמכרים בחורף ובפסח של שנת השמיטה הם עדיין מחנטת שישיית ואין בהם קדושת שביעית, וכנגד זה בשנה השמינית, הפירות הנלקטים והנמכרים בחורף ובפסח של שמינית הם של שביעית.

כז. **לימונים**. לימונים הצהובים הנמכרים בקיץ אחרי פסח יש בהם ספק אם חנטו לפני ר"ה או לאחריו ולכן דינם בספק קדושת שביעית, אבל הלימונים הירוקים הנמכרים בקיץ חנטו בחורף ולכן בקיץ של שביעית יש בהם קדושת שביעית ובקיץ של שמינית אין בהם חשש שביעית (בית דוד פ"ב אות ט' ובהערה).

אתרוג

כח. אתרוג, אף שלענין חיוב תרומות ומעשרות (גמ' ר"ה דף ט"ו ע"א) הולכים אחר זמן לקיטתו כירק (עי' לקמן אות ל"ב) אם הוא קודם ט"ו בשבט או אחר ט"ו בשבט, מ"מ לענין שביעית רוב ראשונים נוקטים שהולכים אחר חנטתו לפני או אחרי ר"ה כשאר פירות האילן (ראב"ד פ"א מע"ש ה"ה, הגר"א י"ד סי' של"א ס"ק קצ"א).

כט. ו"א שהולכים גם אחר לקיטתו לחומרא (רמב"ם פ"א ה"ה ו', פ"ד שמיטה ויובל ה"ב, ש"ע סי' של"א סק"ז) ולפי"ז אתרוג שנלקט אחר ר"ה של שביעית, הרי הוא ספק פירות שביעית.

ל. **שנה זו**. ולכן נוהגים לקטוף את כל האתרוגים הנמכרים לסוכות של שנה זו לפני ר"ה שלא יהיו בהן קדושת שביעית (חז"א סי' ז' סק"י סוד"ה ומרן) אם לא שהוא בשעת הדחק שאין לו אתרוג אחר שאז אפשר לקנות מהנקטפים אחר ר"ה (דרך אמונה פ"ד צה"ל ס"ק קנ"ה) וגם צריך בעל הפרדס להפקירו אחר ר"ה, אבל אסור לאנשים לקחתו (חז"א סי' ז' סק"ד).
לא. **שנה הבאה**. אתרוגים בשנה הבאה שחנטתם יהיה שביעית, יחול עליהם קדושת שביעית, ואסור לבעל הפרדס לנעול שדהו, ומותר לציבור ליקח מהאתרוגים (חז"א שם סק"י).

ירקות

לב. בירק הולכים אחר הלקיטה [time of harvest], ולכן כל ירק שנלקט מר"ה של שביעית עד ר"ה של שמינית נחשב לגידולי שביעית, אלא בדרך כלל ירקות אלו אסורים באכילה משם גזירת ספיחים (עי' לקמן אות ל"ח), ועכ"פ באופנים שאין בהם איסור ספיחים יש בהם קדושת שביעית.

לג. **מיד אחר ר"ה**. לכן רוב רובם של הירקות המצויים בשווקים לאחר ר"ה של שביעית הם מירקות שנלקטו כבר בשביעית וחלים עליהם דיני שביעית, כגון עגבנייה, פלפל, חציל, קישוא, אבטיח, מילון, בטטה, לפת, קולרבי, חזרת, שומר, צנון, תות שדה, בננה וכדומה.

לד. לכן מיד אחר ר"ה כבר צריכים להקפיד לקנות ירקות אלו רק בחנויות הנמצאות תחת השגחות מעולות המקפידים להביא הירקות מחו"ל, להשתמש בפירות נכרים או מפירות שהם ודאי שישיית.

לה. **לאחר תקופה**. אמנם ישנם ירקות שאין לוקטים אותם בתחילת השנה, ובתקופה הראשונה של השנה, הם עדיין מירקות שנשמרו מלקיטת ששית ואין עליהם קדושת שביעית, כגון **תפוח אדמה [potatoes]** שיבול שביעית אינו מתחיל אלא בסביבות כסלו-טבת, ו**בצל [onions]**, שיבול של שביעית מתחיל בסביבות חודש טבת שאז מתחילה הלקיטה מהערבה, ובסוף חודש אדר מתחילה הלקיטה ממרכז הארץ (בית דוד פ"ב אות ב' ובהערה).

לו. **גזר [carrots]**. ברוב השנים לקיטת הגזר מתחיל באמצע חודש תשרי, ולכן עד חג הסוכות הגזר הוא יבול שישיית ואינו ואילך צריכים לנקוט שהוא כבר יבול שביעית. **שום [garlic]**, ישנם שני סוגים של שום, אדם ולבן, השום האדום הוא מהארץ, ועד סוף החורף של שביעית אין שום אדום בשווקים, והשום הלבן הוא מחו"ל ואין בו משום חשש שביעית (בית דוד שם).

לז. **כמהין ופטריות [mushrooms]**. כמהין ופטריות אין בהם קדושת שביעית כלל לפי שאינם גידולי קרקע (תוס' שבת דף צ' ע"א, ע"ז דף י"ד ע"א ומאירי שם, ש"ת מנחת יצחק ח"ח סי' צ"ט, דרך אמונה פ"ד ביה"ל ס"א).

איסור ספיחים

ירקות שצמחו בשביעית

לח. מן התורה, ירקות, תבואה וקטניות שצמחו בשביעית מותרים באכילה, אמנם חכמים אסרו גידולים אלו ואפילו אם צמחו מאליהם, משום עוברי עבירה, שמא יזרעו בסתר ויאמרו שהגידולים עלו מאליהם. בלשון חז"ל הם נקראים ספיחים (תורת הכהנים פ' בהר פ"ב ה"ג, רמב"ם ריש פ' ד).

לט. **פירות האילן**. בפירות האילן ושיחים רב שנתיים אין בהם איסור ספיחים (רמב"ם פ"ד ה"ג) שהרי אין זורעים או נוטעים אותם כל שנה.

ארבע שדות שלא גזרו בהם

מ. ישנם ארבע סוגי שדות שלא גזרו איסור ספיחים בהם (רמב"ם פ"ד ה"ד) כשעלו מאליהם (חז"א סי' י' סק"א) אלא ששדות אלו לא שכיחים כ"כ.

מא. **שדה בור**. שדה שמשום איזו סיבה אין בדעת בעליה לזרעה, ומשום שאין אדם נפנה לשם (רמב"ם שם).

מב. **שדה ניר**. שדה שלפי סדר שנותיה צריך להובירה בשביעית, ומשום שהוא רוצה בתיקונה (רמב"ם שם).

מג. **שדה כרם**. שדה כרם שאם יזרע בו ירקות יאסרו משום כלאים, לא גזרו בו שאין חשש שמא יזרע בידים ויאסור את כרמו.

מד. **מין אחר**. שדה שזרוע בה מין אחד וצמח בה מין אחר, לא גזרו בו איסור ספיחים משום שזרע אחד מפסיד את חברו.

ירקות שהחלו לצמוח בששית

מה. ירקות שהתחילו לצמוח בששית ונגמרו ונלקטו בשביעית, נחלקו הראשונים אם יש בהם איסור ספיחים, י"א אף אם גדילתם היתה בששית, כל שנלקטו בשביעית הרי הם אסורים באכילה (רמב"ם פ"ד ה"ד, שם ה"ח, מב"ט ח"ג סי' מ"ה), וכן נוהגים הספרדים (אור לציון ח"א י"ד סי' כ"ז סק"ד).

מו. ואחרים ס"ל שכל שהתחילו לצמוח בששית, דהיינו שהגבעול צץ מעל פני הקרקע (חז"א הובא בבית דוד ח"ב הע' 6) או עכ"פ שהירק עצמו התחיל לגדול (מנחת שלמה ח"א סי' מ"ט), או עכ"פ שרוב הירק גדל בששית (שמיטה כהלכתה פ"ב הע' ב'), אף אם נלקטו בשביעית אין בהם איסור ספיחים שהרי הם נחשבים לספיחי ששית לא לספיחי שביעית (הר"ש פ"ט שביעית מ"א, ר"י ור"ת בתוס' פסחים דף נ"א ע"ב, רמב"ם ב' בהר כ"ה, ה'), וכך נוהגים רוב בני אשכנז לסמוך להיתר כשהתחיל לגדול בששית מאחר שהוא מדרבנן (פאת השלחן סי' כ"ב ס"ג, חז"א סי' ט' סק"ז ד"ה ירק), אמנם כל שנלקטו בשביעית יש להם קדושת שביעית כנ"ל (אות ל"ב).

פירות נכרים

מז. אין איסור ספיחים בשדה של גוי, שכל הגזירה היא מחשש שעוברי עבירה יבואו לזרוע בסתר, אבל גויים שאינם מצויים על עבודה בשביעית אין בשדותיהם מקום לגזירה זו (רמב"ם פ"ד הכ"ט), ולגבי אם יש להם קדושת שביעית, אי"ה יבואר בגליון אחר שהוא שרוי במחלוקת הפוסקים ומנהגים.

חנויות ירקות

מח. לפי כל הנ"ל, צריך כל אחד לדקדק מאד לקנות פירות וירקות אך ורק מחנות שנמצאת תחת השגחה מעולה, שאלי"כ בקל יכול לבוא לעבור על איסורי שביעית, וכן ישים לב לקרוא את תיאור מקור הירק המסומן בחנות כדי לדעת את מקור הירק ולנהוג בהתאם, כגון אם הירקות של חו"ל, אז אין עליו שום דינים או הגבלות, וכן אם הוא של ששית, ואם הוא של נכרי אזי תלוי במנהגו בפירות נכרי וכיבואר בעזוה"ש"ת דינו בעתיד.

בברכת כתיבה וחתימה טובה

לתרומות

גליון זה נתרם לזכות התורה
הרוצה בעילום שמו
שימצא זיוונים הגונים לכמה
מילדיו הצריכים לזה במהרה
ובל"ג יתרום שוב כשיבוא הישועה

גליון זה נתרם לע"נ
זקנינו הרב הצדיק
ר' **דוד גאנז** זצ"ל
ב"ר שלמה זצ"ל
בעל **צמח דוד**
תלמיד הרמ"א
ומהר"ל מפראג
נפטר ח' אלול שע"ג
ומנו"כ פראג

הגליון נתרם ע"י
הרב החסיד ר' **יעקב פריעד** שליט"א
לע"נ הוריו
הרה"ח ר' **חיים אברהם**
ב"ר עוזר מרדכי **פריעד** ז"ל
נפטר י"ב אלול תשס"ו
ומרת **מרים אסתר**
ב"ר רוב (בערל) **אמסעל** ע"ה
נפטרה ז' אלול תשע"ח